

İRAN'DA RADYO YAYINCILIĞI: DİNLEYİCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yrd. Doç. Dr. Ali Murat KIRIK¹

Öz

Bu çalışmanın temel amacı İran İslam Cumhuriyeti'ndeki radyo yayıncılığının günümüzdeki durumunun araştırılmasıdır. Araştırma kapsamında ülkede yaşayan radyo dinleyicilerinin tutum ve beğenileri incelenmiştir. Çalışmanın evrenini İran İslam Cumhuriyeti'nde yaşayan ve sosyal paylaşım ağı Facebook'ta hesabı olan radyo dinleyicileri oluşturmaktadır. Çalışmanın uygulanma aşaması hemen hemen bir buçuk ay sürmüştür; 3 bağımsız değişken ve 5 farklı sorudan oluşan anket öncelikle 200 kişiye uygulanmıştır. Faktör analizi neticesinde Barlett testi sonucu 11112,632 ($p < 0.05$) olarak bulunmuştur. Güven düzeyinin tatmin edici bir sonuç vermesinin ardından sorularda herhangi bir değişiklik yapılmamış ve anket 400 kişiye uygulanmıştır. Katılımcılardan elde edilen anket verileri SPSS 20.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Güvenirlilik analizi sonucunda 0,902 ve 0,913 Cronbach's Alpha katsayısı elde edilmiştir. Yapılan literatür araştırması ve elde edilen verilen doğrultusunda İran'daki radyo yayıncılığının geliştiği ve teokratik yönetime rağmen batı tarzı müziğe daha fazla ilgi gösterildiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Radyo Yayıncılığı, İran İslam Cumhuriyeti, Ses Teknolojileri, Dinleyici Alışkanlıkları, Yayıncılık Tarihi

¹ Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, murat.kirik@marmara.edu.tr

RADIO BROADCASTING IN IRAN: A STUDY ON THE AUDIENCE

Abstract

The main objective of the study is to evaluate radio broadcasting in The Islamic Republic of Iran. Within the scope of the study, likes and choices of the radio audience have been analysed. The population of the study is composed of the people, having facebook accounts, who live in The Islamic Republic of Iran. The study has lasted approximately for one and a half month, and 200 persons have been included in the questionnaire which is composed of 3 independent variables and 5 different questions. According to the Factor analysis, Barlett test result has been 11112,632 ($p < 0.05$). Having a satisfactory reliability result, the questionnaire, which hasn't been changed, has been distributed to 400 participants. The results, got from the participants, have been analysed with SPSS 20.0 statistical package programme. At the end of the reliability analysis, Cronbach's Alpha coefficient has been measured as 0,902 and 0,913. In the light of the literature review, and data got from the participants, it has been found out that radio broadcasting has advanced in Iran, and there has been an increasing interest in pop music in spite of theocracy.

Key Words: Radio Broadcasting, The Islamic Republic of Iran, Audio Technologies, Listener Habits, The History of Radio Broadcasting

1. GİRİŞ

Küreselleşme, 20. yüzyılın son çeyreğinde varlığını hissettirmeye başlayan bir kavramdır. Özellikle iletişim alanında köklü değişimler yaratan küreselleşmenin, ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel faaliyetlerinde de belirleyici bir rolü bulunmaktadır. (Şen, 2008: 138) Gelir ve refah seviyesini yükseltmek isteyen her ülke altyapı çalışmalarına önem vermektedir. Köklü değişimlere rağmen siyasal otorite toplum üzerindeki hâkimiyet mekanizmasını daha da kuvvetlendirmek arzusu içerisinde. Böylelikle devlet otoritesi giderek güçlenmektedir.

Sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmelerin geniş kitlelere duyurulmasında iletişim araçlarının önemi büyüktür. Radyoya hemen hemen her noktadan erişilebildiği için etkin bir kitle iletişim aracıdır. Kitle iletişim araçları aracılığıyla topluma haber ve

enformasyon iletimi sağlanmakta; aynı zamanda bireyleri kontrol altında tutabilmek adına çeşitli programlar da yapılmaktadır. Böylelikle siyasi iktidarlar pozisyonlarını tehlikeye sokacak yenilikçi ya da muhalif görüşleri değil, geleneksel ve siyasi otoriteyi pekiştirici fikirleri bu mecralar üzerinden yaymaktadırlar. (Oskay, 1971: 4) Savunulan herhangi bir görüş ya da düşünce kitle iletişim araçları aracılığıyla tüm ulusa yayılmakta ve toplum yapısı sabit düşünce kalıplarına göre biçimlenmektedir. Bu noktada kitle iletişim araçlarının var olan görüşleri pekiştirici türde yayınlar yaptığını söylemek doğru olacaktır.

Gerek az gelişmiş, gerek gelişmekte ve gerekse de gelişmiş ülkelerin siyasi yönetim organları kitle iletişim araçlarının yönlendirici özelliğini yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Özellikle orta doğu ülkelerinin birçoğu petrol kaynakları bakımından çok zengin olmalarına karşın, az gelişmiş ülkelere sayılmaktadırlar. Orta doğu ülkelerinin birçoğunda radyo yayınları siyasi otoriteyi perçinlemek amacıyla kullanmaktadır. Orta doğu ülkelerinin birçoğunda radyo işletmeleri genellikle siyasi otorite kontrolü altındadır. Aynı zamanda dini motifler yayıncılıkta önemli bir durumdadır. İran'da Humeyni öncesine kadar sadece dini bakımdan önem arz eden günlerde ilahiyat içerikli yayınlar yapılırken günümüzde hemen hemen her gün bu tarz programlarla karşılaşmaktadır. (Tamer, 1983: 88-89) Dünya genelinde siyasal erki ellerinde bulunduran partilerin hemen hemen tümü kitle iletişim araçları üzerinden kendi propagandalarını yapmaya çalışmaktadır. Şu bir gerçektir ki devlet kurumlarının tümü resmi olmasa da gayriresmi bir şekilde siyasal otoritenin emrindedir. Buna radyo kuruluşları da dâhildir. Yayın kuruluşları siyasi otorite tarafından gözetim ve denetim altında tutulmaktadır. Bu açıdan siyasi otorite aleyhine yayınların yapılması oldukça güçtür. (Çaplı, 1995: 94)

Bu çalışmada Orta Doğu'nun en önemli ülkelerinden biri olan İran'da gelişim gösteren radyo yayıncılığı tarihsel bakımdan incelenmeye çalışılacak ve İran'da yaşayan Türkler'in radyo dinleme alışkanlarına yönelik tutumları nicel araştırma tekniği kullanılarak analiz edilecektir. Bu bağlamda; İran'daki radyo yayıncılığına değinmeden önce bu ülkenin coğrafyasına, sosyo-kültürel ve sosyo-politik yapısına değinmek yerinde olacaktır.

2. İRAN HAKKINDA LİTERATÜR TARAMASI ve TEMEL BİLGİLER

İran, gerek yüz ölçümü gerekse Orta Doğu'daki ülkeleri arasında çok yoğun bir nüfusa sahip olmasından dolayı stratejik bakımdan önemli bir konumdadır. Abrahamian'a (2004: 22-23) göre, Humeyni sonrasında kitle iletişim araçlarının sansüre uğraması ve din adamları tarafından günah sayılması İran'ın yayıncılık alanında gelişim göstermesini engellemiştir. Köklü bir geçmişi ve kendine özgü kültürel değerleri bulunan İran coğrafik konumu itibariyle de ön planda yer almaktadır.

İran coğrafi konumu itibariyle Orta Doğu'da, Umman Körfezi, Basra Körfezi ve Hazar Denizi kıyısında, Irak ve Pakistan arasında yer almaktadır. Yüzölçümü; 1.648.195 km²'dir. Sınır komşuları; Afganistan, Ermenistan, Azerbaycan, Irak, Pakistan, Türkiye ve Türkmenistan'dır. İran'ın iklimi, bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Hazar Denizi kıyısında subtropikal iklim hâkimdir. Ülke genelinde ise bozkır iklimi etkisini göstermektedir. İran'ın arazileri engebeli, dağlarla çevrili ve yüksektir. Orta kısımlarda ise çöl ve dağ havzaları bulunmaktadır. Kıyı bölgesinde ise ovalar yer almaktadır. İran yer altı kaynakları bakımından oldukça zengindir. İran'ın yer altı kaynakları arasında; petrol, doğal gaz, kömür, krom, bakır, demir, kurşun, manganez, çinko, sülfür yer almaktadır. Tarım coğrafi elverişsizlik nedeniyle istenilen düzeyde değildir. Ülkenin tarıma elverişli topraklarının oranı %10'dur. Aynı zamanda İran mevsim değişikliklerine göre birçok doğal afetle karşılaşmaktadır. Bunlar; periyodik kuraklıklar, su baskınları, kum fırtınaları, depremlerdir. İran'ın sulanan arazi oranı 1993 verileri itibariyle 94,000 km²'dir. (Maden, 2011: 76-81)

Türkiye-İran sınırı ise 454 km uzunluğundadır. Bu sınır genellikle 2500-3000 civarında dağlarla kaplıdır. Küçük Ağrı Dağı hariç diğer dağlar düz bir sıra şeklinde uzanmaktadır. Küçük Ağrı Dağı sınırın hemen batı kenarında yer almakta, güneyde Doğubayazıt ovaları ve kuzeyde Iğdır yer almaktadır. Türkiye-İran sınır bölgesinde karasal iklim özellikleri görülmektedir. Yükseltinin arttığı alanlarda ise sıcaklık değerleri önemli ölçüde düşmektedir. (Deniz, Doğu, 2008: 51-53)

Başkenti Tahran olan İran'ın resmi adı İran İslam Cumhuriyeti'dir. 2005 yılında yayınlanan İran Ülke Raporu'na göre; 2004 sayımları sonunda toplam nüfus 75 milyon olarak açıklanmıştır. Göç yolları üzerinde bulunduğundan dolayı birçok etnik kökeni bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla konuşulan diller de çok fazladır. En fazla konuşulan dil Farsça ve lehçeleridir. Bununla birlikte; Türkmen Dili ve lehçeleri, Kürtçe, Luri Dili, Balochi, Arapça ve Türkçe de konuşulmaktadır. Devletin resmi dini İslam'dır. (Çalış, 2005: 1)

3. İRAN'DA RADYO YAYINCILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Ülkelerin sosyolojik, coğrafik, siyasal, dinsel ve kültürel yapılarından kaynaklanan bazı nedenlerden dolayı kitle iletişim araçları farklı periyotlarda gelişme göstermiştir. Sayılan bu nedenlerin birçoğu İran'daki radyo yayıncılığının gelişim sürecini derinden etkilemiştir.

3.1. İRAN'DA RADYO YAYINCILIĞININ DÜNÜ

İran, Avrupa'ya nazaran radyo yayıncılığına geç başlamış olsa da iletişim teknolojilerini yakından takip etmiştir. İran'daki ilk radyo istasyonu, krallık tarafından telgraf ve kablosuz iletişim ekipmanlarının birleşmesi ile kurulmuştur. Ancak bu dönemde yapılan çalışmalar dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi tamamen deneme amaçlıdır. İlk kablosuz iletişim ekipmanları 1926 yılında kullanılmaya başlanmıştır.

İran'ın ilk kablosuz iletişim ekipmanları arasında radyo yayınlarının iletilmesini sağlayan bir verici de bulunmaktadır. Gücü 20 KW, antenin uzunluğu ise 120 metre olan bu verici Tahran'a yerleştirilmiştir. 1927 yılında **Wireless School of the Army** adıyla bir eğitim merkezi kurulmuştur. Wireless School of the Army, radyo istasyonlarında çalışacak ve öğretmenlik yapacak kalifiye elemanlar yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Tahran'dan gerçekleştirilen yayınlar sadece Tahran, Tebriz, Maşhad, Kerman, Kermanşah'dan alınabilmiştir. Bundan birkaç yıl sonra bir grup öğrenci kısa dalga üzerinden radyo yayınlarını ulaştırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışma için Fransa'dan teknik destek istenmiştir. Neticesinde kısa dalga üzerinden gerçekleştirilen yayınlar Berlin, Paris, Ankara ve İngiltere'den dinlenebilmiştir. (Biener, 2003: 14-22) Bu şekilde radyo çalışmaları hız

kazanmış ve 1938 yılında Radyo Komisyonu kurulmuştur. Bu yıllarda yayınlar doğrudan devlet tarafından gerçekleştirilmiştir. Radyo Komisyonu'nun kurulmasıyla birlikte deneme amaçlı yapılan radyo yayınları daha düzenli bir hal almıştır. Haber ve müzik programları başlamıştır. Periyodik yayınlar; 20 KW'lık kısa dalga ve 2 KW'lık orta dalga vericileri ile yapılmıştır. İlk aşamada günde 5 saatlik yayınlar yapılabilmektedir. (Mohammadi, 2010: 26-27) Bu yayınlar Qasr Kablosuz Ekipman Merkezi aracılığıyla yapılmıştır.

II. Dünya Savaşı yıllarında Sovyetler Birliği'nin propaganda içerikli yayınları İran tarafından da alınmaya başlanmıştır. Bu durum üzerine İngiltere kendi yayın organı olan BBC'nin (The British Broadcasting Corporation) İran Servisi'ni 1940 yılında meydana getirmiştir. BBC'nin İran servisi yayına başlamadan önce İran'daki Posta Müdürlüğü İngiltere'den 2 adet kısa dalga verici talep etmiş ve İngiltere, Tahran'a büyük bir radyo istasyonu kurmuştur. II. Dünya Savaşı'nın başlarında Almanya'nın üstünlüğü ele geçirmesinin ardından İngiltere bu alandaki çalışmalarını durdurmuştur. Radyo çalışmalarını Almanya devam ettirmiştir. Hokhtin adlı Alman şirketi İngiltere'nin yarıda bıraktığı çalışmalardan devam etmiştir. Bütün bu çalışmalar üzerine **Pahlavi Wireless Center** (Pehlevi Kablosuz Merkezi) kurulmuştur. 3 Nisan 1940 tarihinde resmi olarak kurulan **Radyo Tahran**, Pahlavi Wireless Center aracılığıyla düzenli yayınlar yapmaya başlamıştır. Radyo Tahran savaş yıllarında da yayınlarını sürdürmüştür. (Biener, 2003: 17-22)

İran'da radyo yayınlarını yapmak üzere kurulan Radyo Tahran; 21 Nisan 1940'da 2 KW'lık vericisi ile birlikte günde sekiz saat yayın yapmaya başlamıştır. Ahmet Rıza Şah'ın reformlarını halka anlatabilmesi amacıyla İran'da radyo yayınları başlamıştır. Radyonun ilk yıllarında farklı programlara yer verilse de içerik konusunda karar veren Ahmet Rıza Şah olmuştur. (Tokgöz, 1972: 161)

II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra İran'da radyo çalışmaları hız kazanmıştır. Özellikle müzik programlarının sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Haber programları ve talk showlar ikinci plana atılmıştır. Aynı şekilde 1948 yılında Tahran'da Yayın ve Reklam Bölümü tarafından radyo yayınları yapılmaya başlanmıştır. Musaddık liderliğindeki İran öncelikli olarak 100 KW'lık bir verici almıştır. Bu verici üzerinden **Radyo İran** yayınlarını

yapmaya başlamıştır. (Qorbani, <http://www.indymedia.org.uk>, 2013) Eş zamanlı olarak Radyo Tahran aracılığıyla farklı tipte programlar yapılmaya devam edilmiştir. 1960 yılından itibaren radyolar 24 saat yayın yapmaya başlamıştır. Radyo ağlarının genişletilmesi ve yayınları tüm topluma ulaştırılması görevi 1969-1971 yılları arasında PTT'ye verilmiştir. 1971 yılından itibaren radyo yayınlarını Ulusal Radyo ve Televizyon Organizasyonu gerçekleştirmiştir. Bu yıllarda radyo yayınları 250 KW ve 200 KW'lık kısa dalga vericilerle yapılmıştır. 1973 yılında çok daha kaliteli radyo vericileri satın alınmıştır. Alınan 68 radyo vericisinin toplam gücü ise 7530 KW'dir. (Dabaşı, 1999: 24-26)

3.2. İRAN'DA RADYO YAYINCILIĞI'NIN BUGÜNÜ

İran İslam Cumhuriyeti; yönetim şekli olarak her ne kadar muhafazakâr bir ülke olarak algılansa da kitle iletişim araçlarının kullanımı bakımından birçok ülkeden daha iyi bir durumdadır. 1997 yılı itibariyle kullanılan telefon hattı 6313 milyondur. 1998 yılı itibariyle 72 AM bandından, 5 FM bandından ve 5 de kısa dalgadan yayın yapan radyosu bulunmaktadır. Evlerde bulunan mevcut radyo alıcısı adedi ise 17 milyondur. 1997 yılı itibariyle İran'ın 28 adet televizyon istasyonu bulunmaktadır. Televizyon alıcısı sayısı ise 5 milyona yakındır. İran internet teknolojisine de çabuk ısınan bir ülkedir. 2000 yılı itibariyle İran'ın 8 adet internet servis sağlayıcısı bulunmaktadır. Bununla birlikte internet kullanıcıları 100 binin üzerindedir. (<http://www.irib.ir/English>, Erişim Tarihi: 14.10.2013)

İran'da radyo, Tanıtma Bakanlığı bünyesinde örgütlenmiş olması nedeniyle devlet destekli bir şekilde gelişim göstermektedir. İran Hükümeti her ne kadar radyoyu kendi tekeli altında tutsa da radyonun doğuşundan itibaren reklam yayınları uzun kuşaklar halinde dinleyicilere sunulmuştur. İran Hükümeti uzun yıllar Amerikan radyo yayınlarının alınmasına karşı çıkmamıştır. Çünkü İran radyosunun teknik alt yapısı Amerika Bileşik Devletleri tarafından oluşturulmuştur. (Tokgöz, 1972: 164-166) Günümüz itibariyle İran'da radyo ve televizyon yayınları resmi olarak **Islamic Republic of Iran Broadcasting** (IRIB – İran İslam Cumhuriyeti Yayıncılığı) tarafından gerçekleştirilmektedir. Dinlenme oranlarına göre, İran'ın en popüler radyosu **Radyo İran**'dır. Radyo İran, ulusal çapta yayın yapmaktadır. Yayın yelpazesi oldukça geniştir. Bununla birlikte, dinleyiciler tarafından rağbet gösterilen bir diğer

yayın kuruluşu da **Radyo Tahran**'dir. (<http://www.iranculture.org/en/nahad/irib.php>, Erişim Tarihi: 12.11.2013) İran'da resmi olarak yayın yapan ilk radyo istasyonu Radyo Tahran'da talk showlar ve daha çok müzik programları yapılmaktadır. Ayrıca saat başları yurttan ve dünyadan haberler verilmektedir.

İran İslam Cumhuriyeti'nde radyo yayıncılığı özellikle 2000'li yıllardan sonra büyük gelişim göstermiştir. Farklı türlerde yayın yapan radyo istasyonları açılmıştır. Bunlardan Farhang; daha çok İran kültürünü anlatan bir radyo istasyonudur. Radyo Javan ise genellikle gençlere hitap eden türde yayınlar yapmaktadır. Spor Radyo İstasyonu, 24 saat spor haberleri vermektedir. Kuran Radyo, İslam kültürünü anlatmakta ve Kuran dinletileri sunmaktadır. Marif Radyo, dinleyicilere İslamik bilgiler vermektedir. Radyo Sağlık, adından da anlaşılacağı üzere sağlık konularını temel almaktadır. Bu istasyonların dışında Payam Radyo, Diyalog Radyo, İş Hayatı Radyo, Tanıdık Ses Radyo... gibi farklı türde yayın yapan radyolar da bulunmaktadır.

4. İRAN'DA RADYO DİNLEYİCİLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Radyo köklü bir geçmişe sahip olan işitsel bir kitle iletişim aracıdır. Diğer kitle iletişim araçlarına oranla geniş kitlelere daha rahat ulaşabilen radyonun temel işlevleri arasında haber verme, bilgilendirme, eğitime ve eğlendirme yer almaktadır. Radyo yayınları dünyanın her bir noktasında değişiklik göstermektedir. Bu açıdan İran İslam Cumhuriyeti'nde radyo yayıncılığının günümüzdeki durumunu tespit etmeye yönelik nicel bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

4.1. Araştırmanın Amacı

Radyo zaman ve mekân sınırı olmadan dinlenebilen nadir kitle iletişim araçlarının başında gelmektedir. Ancak yayınlara yönelik geribildirim alabilmek oldukça güçtür. Fakat sosyal medyanın gelişim göstermesi ile birlikte dinleyicilerin programlar hakkındaki görüş ve düşünceleri daha rahat bir şekilde alınabilmektedir. Televizyon ve internet bireylerin hayatında önemli bir yer tutsa da radyo gerek evde dinlenirken, gerek iş yerinde çalışılırken

ve gerekse de hareket halindeyken sorunsuz bir şekilde dinlenebilmektedir. Bu çalışmada İran İslam Cumhuriyeti'nde yaşayan dinleyicilerin radyo yayınlarına yönelik tutum ve bakış açıları tespit edilmeye çalışılmış ve radyo yayınlarının dinleyiciler üzerinde yaratmış olduğu etki irdelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nicel araştırma yöntemi kapsamına giren anket tekniği kullanılmıştır. Anket, kişi ya da belli grupların herhangi bir konu veya konular hakkında önceden hazırlanmış bir formun sorularına cevap vermeleri aracılığıyla gerçekleştirilen araştırma metodudur. Çalışmanın evrenini İran'da yaşayan radyo dinleyicileri oluşturmaktadır. İlgili anket daha önce hiçbir bilimsel çalışmada kullanılmadığı için öncelikle geçerlik-güvenirlilik analizi gerçekleştirilmiştir. 3 bağımsız değişken ve 5 farklı sorudan oluşan anket öncelikle 200 kişiye uygulanmıştır. Faktör analizi neticesinde Barlett testi sonucu 11112,632 ($p < 0.05$) olarak bulunmuştur. Bartlett testi "*korelasyon matrisi birim matris eştir*" hipotezini test etmektedir. Hipotezin reddedilmesi değişkenler arasında korelasyonun 1,00'dan farklı olduğunu ifade etmekte ve ölçüm yapılan değişkenin evren parametresinde çok değişkenli olduğunu ortaya koymaktadır. Çıkan sonuç araştırmada kullanılan örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermekte, maddelerin ve verilerin uygun olduğunu kanıtlamaktadır.

İlgili anket, internet üzerinden farklı yaş, eğitim ve cinsiyet gruplarında yer alan toplam 400 katılımcıya uygulanmıştır. 3 bağımsız değişkenin irdelenmesiyle oluşturulan bu çalışmada tüm katılımcıların sorulara doğru cevap verdiği öngörülmüş, ankete katılan 400 katılımcının İran İslam Cumhuriyeti'nin genelini temsil ettiği varsayılmıştır. Toplanan veriler SPSS 20.0 istatistik programına aktarılarak tablolara dönüştürülmüş, böylelikle pasta grafikleri elde edilmiştir. Güvenirlilik analizi sonucunda 0,902 ve 0,913 Cronbach's Alpha katsayısı elde edilmiştir. Elde edilen bu değer anketin güven düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir.

4.3. Araştırmanın Ana Problemi ve Hipotezler

Çalışmada İran İslam Cumhuriyeti'nin teokrasiyle yönetildiği halde radyo yayıncılığında geliştiği hipotezi savunulacaktır. Bununla birlikte İran'da yaşayan her yaşta her kesimden bireylerin radyo konusunda bilinçli olduğu ispat edilmeye çalışılacaktır.

4.4. Araştırmaya Yönelik Bulgular

Çalışmanın evrenini İran İslam Cumhuriyeti'nde yaşayan ve Facebook'u bulunan toplam 400 kişi oluşturmaktadır. Çalışma sosyal medya üzerinden gerçekleştirildiği için tüm katılımcıların Facebook hesabı bulunmaktadır. Çalışmanın sınırlılığını ulaşılan kitle oluşturmaktadır. Bu kitlenin İran İslam Cumhuriyeti'nin genelini yansıttığı varsayılmaktadır. Bağımsız değişkenlere yönelik değerler Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1: Bağımsız Değişkenlerin Frekans Dağılımları ve Yüzdeler Değerleri

Cinsiyet	f (frekans)	% (yüzde)	Yaş Dağılımı	f (frekans)	% (yüzde)
Kadın	236	59	18-21	196	49
Erkek	164	41	22-25	92	23
Toplam	400	100	26-29	64	16
			30 ve üzeri	48	12
			Toplam	400	100
Eğitim	f (frekans)	% (yüzde)			
İlk-ortaokul	56	14			
Lise	172	43			
Y.Okul/Lisans	124	31			
Lisansüstü	48	12			
Toplam	400	100			

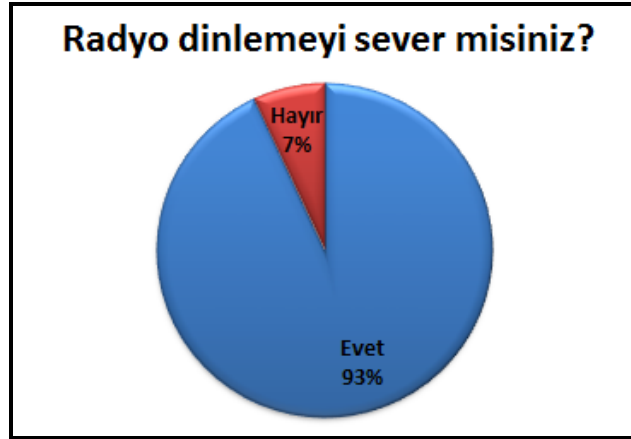
Katılımcıların 236'sı (%59) erkek, 164'ü (%41) ise **kadındır**. Cinsiyet değişkeni hemen hemen dengeli bir şekilde dağılım göstermektedir. Katılımcıların çoğu 18-30 yaş aralığında yer almaktadır. Araştırmaya katılan 196 kişi 18-21 yaş; 92 kişi 22-25 yaş; 64 kişi 26-29 yaş, 48 kişi ise 30 ve üzeri yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcıların eğitim durumları da farklılık göstermektedir. 56 kişi ilk-orta dereceli okul, 172 kişi lise, 124 kişi

yüksekokul / lisans ve 48 kişi ise lisansüstü programlardan mezundur. Görüleceği üzere araştırmada hemen hemen her eğitim grubundan katılımcıya rastlamak mümkündür.

Katılımcılara ilk olarak “*Radyo dinlemekten hoşlanırsınız mı?*” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan 378 kişi (%93) radyo dinlemekten hoşlandığını ifade etmiş, geriye kalan 28 kişi (%7) ise radyo dinlemekten keyif almadığını beyan etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu radyo dinlemekten hoşlanmaktadır. Bu açıdan araştırmadan tatminkâr sonuçlar elde edebilmek mümkündür.

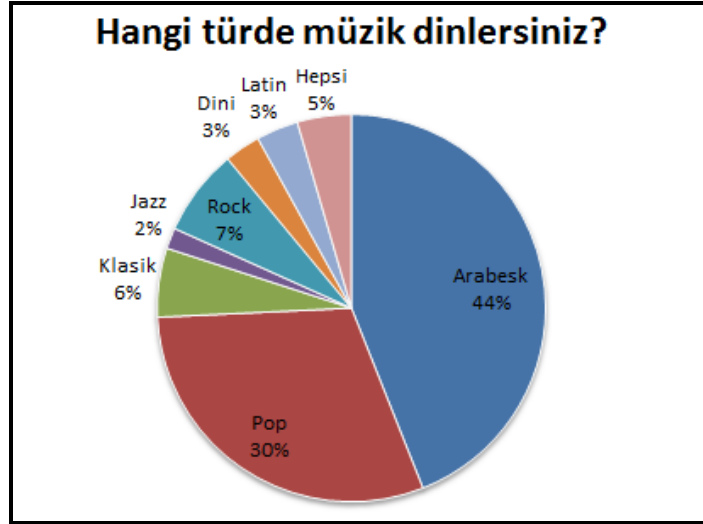
Şekil 1: “Radyo dinlemeyi sever misiniz?” sorusuna yönelik pasta grafiği

Katılımcılara ikinci olarak “*Hangi türde müzik dinlersiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyla katılımcıların hangi tür müziğe ilgi duyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların çoğunluğu (176 kişi) *arabesk* müzik dinlemeyi sevdiğini ifade etmiştir. *Pop* müzik ise ikinci sırada yer almıştır. 121 katılımcı daha çok pop müzik dinlemekten hoşlandığını beyan etmiştir. Daha çok *rock* müzik dinlediğini ifade eden katılımcı sayısı ise 29’tür. 23 kişi ise tercihini *klasik* müzikten yana kullanmıştır. Klasik müziği sırasıyla *latin*, *dini* ve *jazz* müzik takip etmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta İslam Cumhuriyeti olarak tabir edilen İran’da dini müzik dinleyen katılımcı sayısının sadece 12 olmasıdır. Bu sayı devletin idari şekline göre oldukça düşüktür. Ayırt etmeksizin her türlü müziği dinlediğini ifade eden katılımcı sayısı ise 18’dir. İlgili soruya yönelik pasta grafiği Şekil 2’de detaylı bir şekilde görülmektedir.

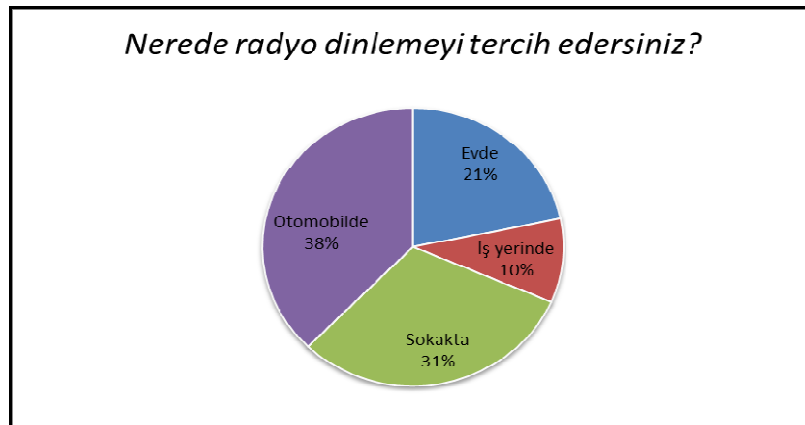

Şekil 2: “Hangi türde müzik dinlersiniz?” sorusuna yönelik pasta grafiği

Katılımcılara üçüncü olarak “nerede radyo dinlemeyi tercih edersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğu (151 kişi) otomobilde radyo dinlemeyi tercih ettiğini belirtmiştir. 151 kişinin temsil ettiği oran %38’dir. Sokakta radyo dinlemeyi tercih ederim diyen katılımcı sayısı ise 123’tür. 123 kişi, pastanın %31’lik dilimine tekabül etmektedir. Evde radyo dinlemeyi tercih ederim diyen katılımcı sayısı 87, iş yerinde radyo dinlerim diyen katılımcı sayısı ise 39’dur. Bu soruya verilen cevaplar Şekil 3’te görülmektedir.

Şekil 3: “Nerede radyo dinlemeyi tercih edersiniz?” sorusuna yönelik pasta grafiği

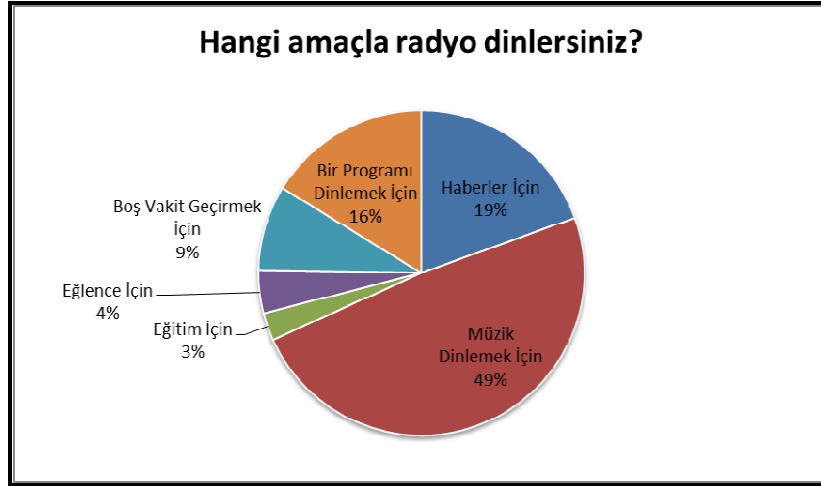

“Hangi amaçla radyo dinlerseniz?” katılımcılara yöneltilen bir diğer soru olmuştur. 195 katılımcı (%49) müzik dinlemek için, 78 katılımcı (%19) haberler için, 65 katılımcı (%16) bir program dinlemek için, 34 katılımcı (%9) boş vakit geçirmek için, 17 katılımcı

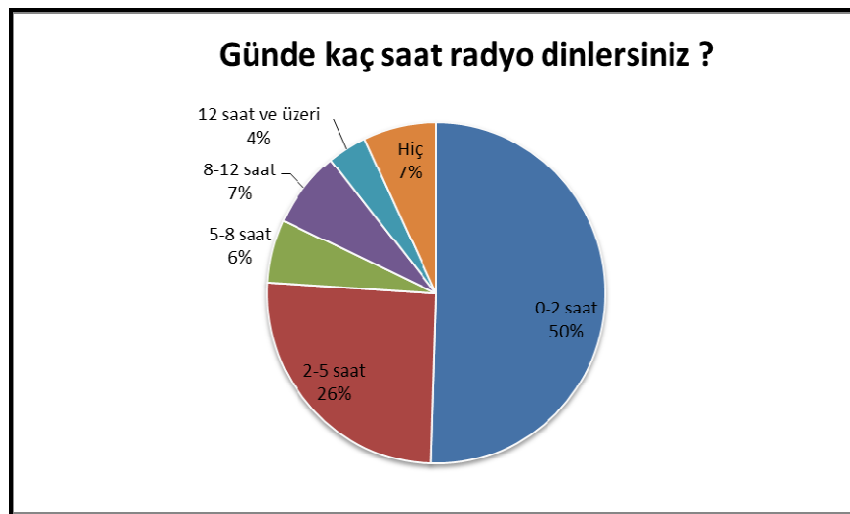
(%4) eğlence amaçlı, 11 katılımcı (%3) ise eğitim amaçlı radyo dinlediğini belirtmiştir. Detaylı pasta grafiği Şekil 4’te görülmektedir.

Şekil 4: “Hangi amaçla radyo dinlersiniz?” sorusuna yönelik pasta grafiği

Katılımcılara 5.ve son soru olarak “günde kaç saat radyo dinlersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğu (202 kişi) 0-2 saat arası radyo dinlediğini belirtmiştir. 2-5 saat aralığında radyo dinlerim diyen katılımcı sayısı ise 102’dir. 2-5 saat arası radyo dinlerim diyen 102 katılımcı bulunmaktadır. Diğer oranlar Şekil 5’te detaylı olarak görülmektedir.

Şekil 5: “Hangi amaçla radyo dinlersiniz?” sorusuna yönelik pasta grafiği

5. SONUÇ

Radyo icat edilişinden günümüze gelene dek büyük aşamalar katetmiştir. İşıtsel bir yöne sahip olan radyo teknolojinin ilerlemesiyle birlikte insanlar üzerindeki etkilerini giderek arttırmaktadır. İran İslam Cumhuriyeti'nde yapılan radyo yayınlarının birçoğunda siyasi iktidarın etkisi derinden hissedilmektedir. İslami devrimden sonra İran'da medya sektöründe önemli değışmeler yaşanacağı düşünülürken; kitle iletişim araçları tamamen siyasi iktidarın denetimi altına girmiştir. Şahlık rejimini eleştiren ve özgürlük karşıtı olarak gören İran halkının İslami rejimle tanışması üzerine toplumsal yapı değışikliğe uğramış; kadınların siyasal ve sosyal hakları sekteye uğramıştır.

Bütün bu gelişmelere rağmen İran yayıncılık bakımından her geçen gün önemli aşamalar kaydetmektedir. Radyo istasyonlarının bir kısmında yabancı formatlı programlar yayınlanmaktadır. Orta doğı ülkeleri arasında İran İslam Cumhuriyeti radyo yayıncılığı alanında çok önemli bir konuma sahiptir. İslami devrimden sonra kitle iletişim araçlarına yönelik bakış açısı değışmiş olsa da radyo yayınları popülaritesini arttırarak devam ettirmiştir. İran İslam Cumhuriyeti'nde günümüzde farklı tür ve içerikte yayın yapan radyo yayın istasyonları bulunmaktadır. Dinleyiciler zevk ve beğenilerine göre diledikleri radyo programını dinleyebilmektedirler.

İran İslam Cumhuriyeti'nde yaşayan 400 kişi ile internet üzerinden yapılan anket sonuçlarına göre katılımcılarının çoğunun radyo dinlemekten hoşlandığını söylemek mümkündür. Anket sonuçlarına göre katılımcıların önemli bir kısmı arabesk müzik dinlemeyi daha çok sevmektedir. Aynı şekilde pop ve rock müzik de katılımcıların yoğun bir şekilde dinlediğı diğerk müzik türleri arasında yer almaktadır. Siyasi rejimi İslam olan bir ülke olmasına rağmen dini müzik dinleyen katılımcıların yok denecek kadar az olması siyasi yapının etkisini de gözler önüne sermektedir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu müzik dinlemek için radyoyu tercih ettiğini belirtmiştir. Haber ve sevdikleri programı dinleyebilmek adına radyoyu tercih ettiğini ifade eden katılımcılar da çoğunluktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı otomobildeyken radyo dinlemeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların radyo dinleme süreleri ise değışiklik göstermektedir. Ankete katılan 202 kişi 0-2 saat arası radyo

dinlediğini belirtmiştir. Bu istatistikten de anlaşılacağı üzere katılımcılar nadiren radyo dinlemeyi tercih etmektedir.

Görüldüğü gibi İran İslam Cumhuriyeti’nde radyonun yadsınamaz derecede önemli bir etkisi bulunmaktadır. İran kendi coğrafyasındaki ülkelere nazaran yayıncılık alanında köklü bir geçmişe sahip olmakla birlikte dünya genelindeki birçok ülkeye göre program zenginliği bakımından üstün bir konumdadır. Gelişmiş radyo yayın teknolojisinin ekipmanları İran İslam Cumhuriyeti’nde kullanılmaktadır. Dünyanın gelişmiş ülkeleriyle sıkı bir rekabet içerisine giren İran, teknolojik bakımdan geri kalmak istememektedir. Bu açıdan ülkede iletişim alanında önemli yatırımlar yapılmaktadır. Devletin yayıncılığa müdahalesinin azalması ve radyo yayıncılığına ayrılan bütçe miktarının artmasıyla birlikte İran İslam Cumhuriyeti işitsel medyada söz sahibi bir duruma gelebilecektir.

KAYNAKÇA

Abrahamian, Ervand (2004). **Humeynizm: İslam Cumhuriyeti Üzerine Denemeler**. İstanbul: Metis Yayınları.

Biener, Hansjoerg (2003). The Arrival Of Radio Farda: International Broadcasting To Iran At A Crossroads”. **Middle East Review of International Affairs**, Vol: 7, No: 1.

Çalış, Asım (2005). İran Ülke Profili. **İran İslam Cumhuriyeti Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler**. Ankara: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı.

Çaplı, Bülent (1995). **Televizyon ve Siyasal Sistem**. İstanbul: İmge Yayınevi.

Dabaşı, Fardah (1999). “Radio Tahran”. **Persian Culture Magazine**. Vol:1, No:4.

Deniz, Orhan, Doğu, Ali Fuat (2008). “Türkiye-İran Sınırı: Sınırın Coğrafi Durumu Ve Sınır Köylerimizin Sosyo-Ekonomik Yapıları”. **Doğu Coğrafya Dergisi**. Cilt:3. Sayı:19.

Maden, Tuğba Evrim (2011). “İran’da Su Kaynaklarının Durumu ve Yönetimi”. **Ortadoğu Analiz**. Cilt:3. Sayı: 33.

Mohammadi, Ayatollah Ali (2010). “History of Persian Broadcasting”, **Iran Media Guide**, Vol:1, No:3.

Oskay, Ünsal (1971).**Toplumsal Gelişmede Radyo ve Televizyon**.1.Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Qorbani, Hamid, <http://www.indymedia.org.uk/media/2008/01/388700.pdf>, Erişim Tarihi: 26.10.2013.

Şen, Bülent (2008). “Küreselleşme: Anlamlar ve Söylemler”. **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı: 18.

Tamer, Emel Ceylan (1983). **Televizyon**. 1.Baskı. İstanbul: Varlık Yayınları.

Tokgöz, Oya (1972). **Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo-Televizyon Sistemleri**. 1.Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

<http://www.iranculture.org/en/nahad/irib.php>, Erişim Tarihi: 12.11.2013.

<http://www.irib.ir/English/AboutUs/index.php>, Erişim Tarihi: 14.10.2013.